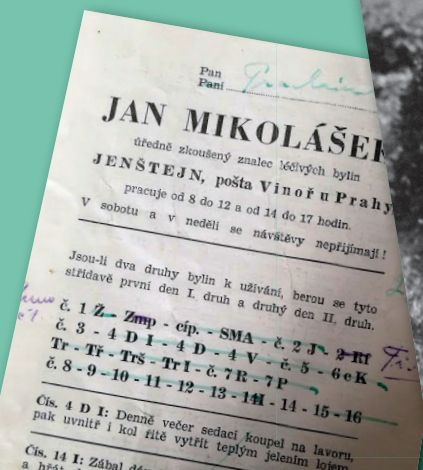

Jan Mikolášek

PAMĚTI PŘÍRODNÍHO LÉCITELE

Doslov
Martin Šulc

Mladá fronta

Paměti přírodního léčitele

Vyšlo také v tištěné verzi

Vyrobeno pro společnost Palmknihy - eReading

MLADÁ FRONTA

Jan Mikolášek

Paměti přírodního léčitele – e-kniha

Copyright © Mladá fronta, a. s., 2019

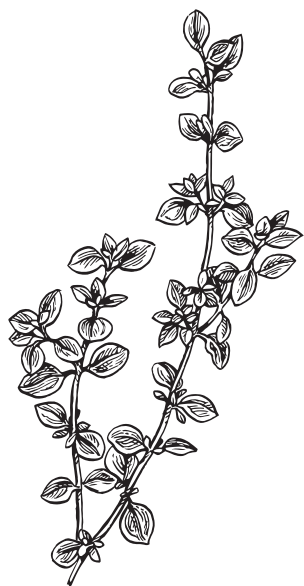
Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

MLADÁ FRONTA

**PAMĚTI
PŘÍRODNÍHO
LÉČITELE**

JAN MIKOLÁŠEK

**PAMĚTI
PŘÍRODNÍHO
LÉČITELE**

DOSLOV MARTIN ŠULC

MLADÁ FRONTA

Text © Jan Mikolášek, 2019
Doslov © Martin Šulc, 2019
Photo © archiv Martin Šulc, Eva Došelová 2019
ISBN 978-80-204-5503-1 tištěná kniha
ISBN 978-80-204-5679-3 ePub
ISBN 978-80-204-5680-9 PDF
ISBN 978-80-204-5681-6 Mobi

V Jenštejně L. P. 1954

ŽIVOT BYLINÁŘŮV

Jednou – a snad to bude brzo – umřu, budu zakopán nebo dán do urny a rychle zapomenut jako všichni zemřelí s výjimkou několika slavných lidí. Nejsem ani slavný umělec, ani vědec, ani proslulý vojevůdce nebo hrdlořez – jsem jenom bylinář. A přece když se tak někdy zamyslím, nebo procházím ve své zahradě a skloním nad květinou, nebo když se zastavím před svou kapličkou, uvědomuji si, že vánek, vzduch, který mě ovívá, je věčný, že věčné jsou i hvězdy nad mou hlavou – a tu se mně zdá zcela nepředstavitelné, nepochopitelné a nespravedlivé, že mně, jako každému člověku, je věčnost odepřena a že bych měl být zapomenut tak naprosto a dokonale. Tento pud je uložen hluboko a pevně do každého lidského srdce. Nikdo nechce být zapomenut. A tu se vracím ke dnům svého dětství, kráčím znovu zamýšlen ve stopách svého života a říkám si, že přece jenom byl můj život tak nezvyklý a tak odlišný od života všech lidí, které jsem znal, že by snad nebylo přílišným projevem neskromnosti, kdybych o tomto životě vypravoval.

Vyučil jsem se jen zahradníkem a zájem o přírodu mě přivedl k přírodnímu lékařství. Ale jinak jsem nikdy nikoho nepřemohl, nikoho neporazil, nepobil miliony nepřátel jako mnozí z těch, kdož si vydobyli nesmrtelnost, a o nichž proto čteme v knihách; naopak jsem se snažil lidi poražené nemocí postavit znovu na nohy a bojoval jsem

jenom proti nemocem více než pěti milionů lidí, kteří přišli za mnou se svou touhou žít líp a déle. Pět a půl milionu! Myslím, že je na světě málo lidí, kteří mluvili za celý svůj život s více než se čtyřmi tisíci lidmi, tedy se zástupem tisíckrát menším. A to jsou ještě k tomu hlavně lidé zaměstnaní tam, kde se kmitají davy lidstva, jako prodavači, průvodčí, šoféři, strážníci – tedy lidé, kteří se dovědí od člověka, s nímž mluví, jenom to, jakou kdo má cestu, jakou jízdenku potřebuje, co by chtěl koupit. Ale ke mně přišlo těch pět a půl milionu lidí jako ke zpovědníkovi, takže jsem mohl nahlížet přímo do jejich hoře, do jejich srdce, do jejich duše. Můj Bože! Kolikrát v životě se mně stalo, že prohlédnuv lahvičku mladé matky a zjistiv nemilosrdné odsouzení k smrti, začal jsem horečně přemýšlet, co mám říct, abych nezlomil její naději a víru v uzdravení, která jí v každém případě prodlouží život poznamenaný úmrtním křížkem. I když se sebeopatrněji vyjádřím o jejím osudu, i když se snažím nevidět napětí, s jakým očekává můj úsudek, ani proud slz, který se jí hrne do očí, jako bych cítil v srdci všechnu její bolest i strach. Kolik bídy lidské jsem viděl, kolik utrpení, ale také kolik statečnosti a dobroty! A proto denně před svou prací stojím před sochou Kristovou ve své skalní kapliče a prosím, aby mi zůstala zachována síla sloužit nemocným. A večer tam opět děkuji za ten boží dar. Tak totiž se dívám na to, co u mě jiní lidé nazývají jinými, nejrozmanitějšími výrazy.

Často jsem se zamyslel nad tím, že boj každého léčitele je vlastně bojem marným, neboť konečným výsledkem každého léčení je přece jenom smrt nemocného. Vlastním úkolem lékařů tedy zůstává zmírnit utrpení a prodloužit život. Vracím-li se v mysli k tomu obrovskému zástupu nemocných, kteří za mnou přišli ve své důvěře, uvědomuji si s hořkostí, že mnoha lidem jsem pomoci nemohl, tisíce

a tisíce z nich že jsem poslal k lékaři nebo přímo do nemocnice pod nůž, u leckterých že jsem se zmýlil, jako se mýlí každý člověk. Ale i když velmi skromně odhaduji, že jsem aspoň jednomu člověku ze sta prodloužil život o jeden jediný rok, pak mně vychází, že jsem zachránil pro tuto krásnou zemi čtyřicet tisíc let života; a v té chvíli jsem šťastný, protože teprve tehdy vidím, jak nezvyklý a odlišný život jsem žil. Kromě toho mě mnozí pacienti, hlavně lékaři – a léčil jsem i profesory medicíny –, upozornili na to, že v mém rozpoznávání chorob je mnoho záhadného, nevyzpytatelného; že je prostě mou povinností popsat svůj život a nezmizet navždy v hodině své smrti. Jestliže je život jednoho každého z nás, i člověka nejméně zajímavého, hoden obsáhlé knihy, pak toho snad můj život zasluhuje, to jsem slyšel ze všech stran. A proto prosím čtenáře, který by se snad pohoršoval nad tím, že jsem o sobě vyprávěl v této knížce, aby pokládal tento začátek za mou pokornou a upřímnou omluvu.

DĚTSTVÍ

Začnu od Adama. Narodil jsem se 7. dubna roku 1889 v Rokycanech jako sedmé dítě manželů Antonína Mikoláška a jeho ženy Barbory, rozené Petrové.

Tatínek, stejně jako jeho otec František, pocházel z Chomutova, kde byl dědeček zaměstnán jako zahradník na zámku nějakého hraběte, jehož jméno jsem už dávno zapomněl. Když se můj otec u svého tatínka vyučil, vydal se, jak bylo tehdy chvalným zvykem, do světa na zkušenu. Svět, to tentokrát znamenalo v zahradnictví hlavně Německo, kde bylo umění zahradní architektury a vše, co se zahradnictvím souviselo, na veliké výši. Musím přiznat, že můj tatínek byl vlastně více Němec, neboť česky nejenom špatně mluvil, ale číst ani psát se vůbec nenaučil. Jistě byli můj dědeček i jeho žena Rosalie Češi, taky můj tatínek česky cítil a všechny děti – bylo nás dohromady třináct – dal česky vychovávat, ba dokonce nás všechny posílal do Sokola, ale německé prostředí v Chomutově, naprostá hospodářská závislost na německé vrchnosti, učednická léta v Německu, to vše musilo zanechat mocné stopy v jeho životě, zvláště když si uvědomíme, že neměl příčiny Němce nenávidět, neboť se stýkal hlavně s Němci svého oboru, s těmi, kdož se zabývali květinami a ovocným stromovím, prostě přírodou, tedy vesměs s lidmi dobrými. A tatínek stejně jako já nikdy nerozlišoval lidi podle toho,

jakým jazykem mluví, zda česky, německy nebo zulukafersky, ale podle toho, zda je to člověk dobrý, nebo není.

Tatínek měl ještě bratra Josefa, který byl také zahradníkem a který zemřel v Trnovanech na hraběcím zámku. Měl syna téhož jména: ten vystudoval a stal se učitelem, ale padl, chudák, za první světové války, takže z této větve nezůstal nikdo.

Maminčin rod jsem pokládal vždycky za mnohem zajímavější. Moje maminka byla nejenom pevnou, spolehlivou páteří celé početné rodiny, ale i jako člověk jistě zajímavější než můj otec. Byla to žena pozoruhodná, silná, statečná, ve skutcích i myšlení nesmírně poctivá, a hlavně věčně mladá, bezmála až do posledních dní svého předlouhého věku. Hned zde, na začátku svého vyprávění, musím říct, že když jsem, sám už starý člověk s bílou hlavou, stál nad mrtvou maminkou, připadal jsem si jako osiřelý, polekaný chlapec, jakoby opuštěný a vydaný napospas divokému víru života. Tak silná to byla žena.

Narodila se v Plzenci, kde byl její otec velkostatkářem a asi třicet let starostou. Na velkostatku říkali „U Fáberů“. Pánbůh jim hodně požehnal, třináct nebo dokonce čtrnáct dětí bylo. Měli mnoho lánů, veliké lesy, čtyři páry koní. Vedlo se jim dobře do té doby, dokud si s mým dědečkem zle nezahrála spekulace právovárečných pivovarů v Plzni. Různí plzeňští peněžní žraloci potřebovali nějaký nový příliv peněz, sháněli nové právovárečníky. Dědeček se dal nalákat, a když celý podnik zkrachoval, přišel o všechno. Maminčina teta, rozená Lorová, vdaná ve mlýně Příkosci u Mirošova za mlynáře Houera, ztratila skoro v téže době, kdy můj dědeček přišel na buben, jedinou dceru, která se utopila v rybníce. Jednak aby nebyli tak sami a opuštěni, jednak aby postižené, dětmi přespříliš obdařené rodině

trochu pomohli, vzali si Houerovi moji maminku jako schovanku k sobě. Tehdy bylo mamince dvanáct let.

Maminčin tatínek vydržel ten tvrdý náraz osudu jen šest let. Trápil se tak, že se už nikdy nevzpamatoval a v smutku a trpkosti umřel, z velkostatku vyhnán a bezmála o žebrácké holi. Nebyl to tenkrát v Plzenci případ ojedinělý. Mnoho rodin bylo plzeňským krachem postiženo, ba někteří lidé si v zoufalství z toho vzali i život.

V této souvislosti vypravovala často maminka o svém dědečkovi, otci jejího nešťastného tatínka, který ve svých šedesáti letech oslepl, ale žil potom ještě třicet osm let, jenom dva roky mu chyběly do stovky. Byl i jako slepec tak chytrý, že když všem nešťastným právozářníkům mizely majetky pod rukama, zachránil dědeček aspoň svůj výměnek a asi dvacet strychů pozemků. Odepřel podepsat nějaké listiny, jejichž znění se mu zdálo podezřelé, a tím unikl osudným následkům klamných vidin obrovských dividend. Tak mohla babička na troskách někdejšího majetku přece jenom při usilovné dřině vychovat všech třináct dětí. Pivovar projevil nešťastníkům aspoň tu milost, že dal vyučit dva dědečkovy syny a pak je zaměstnal. Jeden z nich měl velmi dobré místo jako pivovarský strojmistr. Slepého dědečka měla maminka velice ráda. Často vypravovala o tom, jak dědeček viděl, to jest slyšel, první vlak, který jel od Plzně ku Praze. Když je kovová obluda mījela, křičel: „Vždyť to hučí jako čert, jednou budou ti čerti lítat i v povětří!“ Splnění svého proroctví se bohužel nedočkal. Zemřel, aniž kdy slyšel letadlo.

Když teta Houerova umřela, vzali si mou maminku příbuzní ve Štáhlavech. Jmenovali se Sekyrkovi a vedlo se jim dobře. Měli malý pivovar. Maminka vypravovala, jak často musili vypustit do kanálu třebas i padesát hektolitrů piva, aby nemusili platit pokutu, když k nim náhle v noci vpadla

kontrola z finančního úřadu. Maminka sem šla vlastně do služby a sloužila tam až do své svatby.

I ten sňatek byl z její strany hodně statečný čin. Ženich, můj tatínek, třebaže člověk hodný, byl přece jen o čtvrt století starší a kromě toho dvojnásobný vdovec. S první manželkou měl jedno dítě, které brzy zemřelo, ale s druhou měl už čtyři. K těm se maminka přivdala a také je řádně vychovala, třebaže otci dala dalších devět dětí. Poslední její dítě, můj bratr Alois, se jí narodilo, dokonce když už překročila padesátku. Jenom čtyři děti umřely malé, dodnes nás žije pět.

Z mamčiných vypravování se mi vždycky líbila nejvíc příhoda o bratrech Janečkových. Tito dva bratři, prý krásní, kudrnatí chlapci, studovaní, velmi nadaní, se najednou, bůhvíproč, stali loupežníky. Řádili hlavně kolem Radyně. Četníci je honili po celém kraji, ale bratři se v obratném převleku vyskytli náhle třeba na nějaké taneční zábavě, vytancovali se a zase zmizeli. Byli asi stíženi nějakou strašlivou duševní nemocí, neboť když potkali v lese mladou ženu, pověsili ji na strom, vypíchali jí oči, vyřezali jazyk a rozpárali břicho. Mužům neudělali nikdy nic. Takto napáchali v kraji mnoho vražd a celé okolí bylo polomrtvé hrůzou, hlavně ovšem ženská část. Maminka nesla jednou na svatou Kateřinu, 24. listopadu, z mlýna Příkosce domů výslužku a musela jít s nůši na zádech tři hodiny mirošovskými lesy, v nichž právě oba bratři řádili. To se rozumí, že měla náramný strach. Jak tak jde lesem, vidí najednou proti sobě kráčet dva snědé chlapy. Nerozmýšlela se ani vteřinku, shodila nůši a prchala stranou do lesa, až udýchána doběhla k fořtovně. Fořt se hned sebral, vzal pušku a hajdy za loupežníky. Janečkovi byli ovšem pryč, ale u nůše nechali lístek: „Bylas hezká, nemusela ses nás bát.“ Což o to, maminka opravdu hezká byla, ale přece

jenom o podobné známosti nestála, zvlášt když věděla, že loupežníci zavraždili mnoho děvčat stejně hezkých.

Bratři dali vždycky asi dva nebo tři měsíce pokoj a potom spáchali rychle za sebou několik nových vražd. V mlýně Příkosci, kde maminka bydlela, se několikrát schovali, když byli pronásledováni četnictvem. Domácí lidé je ovšem nemohli odmítnout, jinak by hned měli červeného kohouta na střeše, ne-li něco horšího. Maminka si velmi dobře pamatovala, jak jednou četníci prohledali celý mlýn, prošťarali celé hospodářství a pořád říkali: „Tady přece stopa končí, tady někde musí Janečkovi být!“ Byli, ale dobře schovaní. Vždycky něco slíbili za tuto pomoc, ale teta všechno odmítala; dobře věděla, že cokoliv by přinesli, všechno by bylo nekalého původu.

Konečně se vydala bezmocnému četnictvu na pomoc celá plzeňská posádka, obklíčila lesy a kruh se počal svírat. V lesích je hrad Radyně, stojící na vysokém kopci, pod ním pak byla cihelna. Tam je konečně dopadli. Když na ně četníci narazili, oba bratři spali tvrdě na šalandě cihelny, hlavy na loktech. Ačkoliv měli u sebe zbraně, byli tak rychle spoutáni, že se ani nezmohli na odpor. Byli odsouzeni na smrt a v Plzenci se konala veřejná poprava na náměstí. Bylo to někdy kolem roku 1870. Maminka se byla na popravu podívat a hleděla na tu smutnou událost z okna. Když oba bratři, provázeni farářem, kráčeli pevným krokem k šibenícím, přiskočila k nim jejich maminka, která se taky přišla podívat na smrt svých synů, a volala: „Moje děti! Moje děti!“ Vždycky, když maminka líčila tuto popravu, říkal jsem si, že vraždit lidi je sice hrozné, ale popravovat je, to je snad ještě hroznější, především proto, že se tím vůbec nic nespraví.

Popravou těchto ničemníků opravdu jako by pominula jejich zlá pověst. Z Janečků se stali v očích lidu bezmála

hrdinové, noví Jánošíkové, kteří brali bohatým, aby chudým dávali. Potkají žebráka, zahrnou ho bohatstvím. Jsou to hlouposti, ale přece jenom je vždycky něco krásného na tom, připisovat velkému hříšníkovi po jeho bídném konci šlechetné, velkomyslné skutky. Jako by se lid nemohl smířit s myšlenkou, že někdo může být jen a jen špatný. Vyšla potom o nich celá kniha.

Jednou viděla babička v Plzenci císaře Františka Josefa. Naštěstí uměla trochu německy, a tak mohla odpovědět na otázku jednoho z generálů, zda je voda u zahrady hluboká a zda je možno ji s koňmi přebrodit. Babička ochotně odpověděla, že by bylo lépe, kdyby to objeli, že je tam dosti hluboko. Při této příležitosti ji jeden z generálů požádal o sklenici pitné vody. Utíkala pro vodu a přitom si podle fotografie vzpomněla, že mezi generály je císař pán. Za přinesení dostala na památku zlatý peníz. Ještě dlouho se za nimi dívala, když se přes její varování vydali přes vodu. Pak ji lidi dodatečně upozorňovali, že již podle toho mimořádného troubení mohla poznat, že je přítomen sám Franz Josef.

Maminčina večerní vypravování, to jsou vůbec mé první vzpomínky. Maminka vždycky večer pletla punčochy nebo zašívala a přitom vykládala nám dětem o starých časech. I tatínek poslouchal nebo četl *Prager Tagblatt*, kdežto maminka čítávala *Národní politiku*; ale vždy jenom v neděli odpoledne. Když tam našla něco zajímavého, hlavně o nemocech nebo neštěstích, četla nám to potom nahlas a s otcem si pak o tom vypravovali, často s velkým údivem. Dobře si vzpomínám, že když četla něco o rakovině, oba se s otcem křížovali: „Od té nemoci nás Pánbůh ochraň!“

Tatínek také moc rád vyprávěl, jak šel s pinglem přes rameno vandrem do Německa. Dbal, abychom se jako děti už od dvou let učili modlit. A tak když mi byly dva roky, uměl